

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Η μέγιστη ύπηρεσία τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης, τῆς φιλαλληλίας, τῆς αὐτοθυσίας μέχρι σταιρώσεως. Τοῦτο ἔδωκε καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν διαφορὰν τοῦ πρὸς τὸν ἀρχαῖον προχριστιανικὸν κόσμον καὶ τὸν νεώτερον μὴ χριστιανικόν, μουσουλμανικόν κλπ. Βεβαίως καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία καὶ ποίησις ἐδίδαξαν πολλάκις φιλόφρονα παραγγέλματα, ὅπως π. χ. τὸ τοῦ Ὁμήρου, ὅτι οἱ πτωχοὶ καὶ ξένοι εἶναι προστατευόμενοι τοῦ Διός, ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔλαβον τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ φιλανθρώπου κηρύγματος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην ἐκήρυξαν καὶ ἠρμήνευσαν πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες καὶ ἀνέπτυξαν πρῶτοι θηναυμαστὴν φιλανθρωπίαν ἤδη ἀπὸ τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος. Εὐθὺς ὡς ἐπετράπη ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὁ σχηματισμὸς ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν, ἡ Ἐκκλησία ἀνέλαβε τὴν περίθαλψιν τῶν ἀσθενῶν, πτωχῶν, ὀρφανῶν, ξένων, αἰχμαλώτων καὶ οἱ εὐσεβεῖς ὄπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ διέθετον τὰς περιουσίας των ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ περισσώτεραι ἐκκλησιαὶ καὶ μοναὶ ἴδρυσαν ξενώνας, εἰς τοὺς ὁποίους περιεθάλλοντο πτωχοὶ καὶ ἀσθενεῖς. Τὸ μέγα φιλανθρωπικὸν ἔργον τῶν μονῶν καθὼς καὶ ἡ ἠθικὴ αὐστηρότης καὶ

ὑπεροχὴ πολλῶν μοναχῶν ἐρμηνεύουν σαφῶς τὸν πολυπλασιασμόν τῶν μοναστηρίων κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους.

Αὐτὸς ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ του περιβιάλλοντος, ἐπροικοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν μὲ ἔτακτα καὶ τακτικὰ ἐτήσια χορηγήματα χάριν τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου αὐτῆς. Ὁ σύγχρονός τοῦ Μ. Κωνσταντίνου Ἅγιος Νικόλαος, ἐπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας, ὑπῆρξε μέγας φιλόανθρωπος καὶ ἡ φιλανθρωπία του ἐνέπνευσε τόσην ἐμπιστοσύνην, ὥστε προσέφερον εἰς αὐτὸν οἱ πλούσιοι τὰς περιουσίας των ἵνα τὰς διαθέτῃ ὑπὲρ τῶν δυστιχούντων. Τὴν φιλανθρωπικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐνίσχυσαν λόγῳ καὶ ἔργῳ οἱ τρεῖς γίγαντες τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἴδρυσεν τὸ πρῶτον μέγα φιλανθρωπικὸν συγκροτήμα, τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Βασιλειάδα, πόλιν σχεδὸν ὁλόκληρον παρὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ὄχι μόνον περιεθάλποντο πτωχοὶ καὶ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ ὄρφανά, τὰ ὁποῖα ἐδιδάσκοντο συγχρόνως καὶ τέχνην τινὰ βιοποριστικὴν καὶ γράμματα. Ἐκτοτε ἐπεκράτησε κατὰ τὸ παρᾶδειγμα τῆς Βασιλειάδος νὰ διδάσκεται εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ ἐργόχειρον, πλεκτικὴ ἢ ἄλλη χειροτεχνία, ἀλλὰ καὶ πνευματικώτερα ἐργασία, ἀντιγραφὴ καὶ καλλιγραφία χειρογράφων, ζωγραφικὴ κλπ.

Ὁ τρίτος ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Χρυσόστομος, ὄχι μόνον ἴδρυσεν πλῆθος φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων καὶ ἐκήρυσσε συχνότατα καὶ μὲ τὴν μοναδικὴν του δύναμιν τὴν φιλανθρωπίαν ἀλλὰ καὶ τολμηρότερον τότε ἐδίδαξεν ὅτι εἶναι προτιμότερα ἢ φιλανθρωπία ἀπὸ τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ κίνησις ἡ φιλανθρωπικὴ τῶν Χριστιανῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἦτο τόση, ὥστε ἤδη πρὸ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσόστομου ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἠναγκάσθη νὰ ἱδρῦσῃ καὶ αὐτὸς φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, διότι ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἐντροπὴ οἱ μὲν «δυσσεβεῖς» Χριστιανοὶ νὰ περιθάλ-

πουν καὶ τοὺς «ἔθνικους» πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς, ἐνῶ οἱ «ἔθνικοὶ» δὲν δύνανται οὔτε περὶ τῶν ἰδικῶν των δυστυχῶν νὰ φροντίσουν!

Ἀναφέρω δύο παραδείγματα ἀκόμη ἐκ τῆς φιλάνθρωπίας τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν οἱ Πέρσαι ἐκνείυσαν τὸ 615 μ. Χ. τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ Χριστιανοί, Ἕλληνες καὶ ἄλλοεθνεῖς κατέφυγαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐπατριάρχευεν ὁ ἔξοχος Κύπριος Ἰωάννης, ὁ ἐπικληθεὶς Ἐλεῆμων. Πόσον εἶναι συγκινητικὴ ἢ συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς πρόσφυγας, ἢ θερμότητι περίθαλψις! Ἰδρυσεν νοσοκομεῖα χάριν αὐτῶν, ἐτοποθέτησε τοὺς ὑγιεῖς εἰς ξενῶνας, διένειμε καθ' ἐκάστην χρήματα, ἔδωκεν ἐργασίαν, ἴδρυσεν ἰδιαιτέρας κλινικὰς χάριν τῶν ἐπιτόκων γυναικῶν! Ποῖος ἱεράρχης σήμερον κατὰ τὴν μοναδικὴν καταστροφὴν ἑκατομμυρίου Ἑλλήνων προσφύγων ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ Κυπρίου Πατριάρχου;

Εἶναι γνωστὴ ἡ αὐστηρότης καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου Στουδίτου, ἀλλ' ἐννοεῖται καλῶς ὅταν γνωσθῆ ὅτι ἡ μὲν πλουσία οἰκογένειά του διέθηκεν ὅλην τὴν περιουσίαν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν ἀποκλήρων τῆς κοινωνίας, ὁ δὲ Θεόδωρος ἠγωνίζετο καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῆς ἐπιβολῆς τῶν φιλάνθρωπων ἀρχῶν τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπέβαλεν αὐστηρὰς τιμωρίας ἐκκλησιαστικὰς, ξηροφάγιαν, ἀφορισμόν, μετανοίας κλπ., εἰς τοὺς μὴ περιποιουμένους καλῶς τοὺς ἀσθενεῖς νοσοκόμους καὶ βοηθοὺς αὐτῶν!

Ἀνεφέραμεν ὀλίγων ἀνδρῶν τὴν φιλάνθρωπον ἐνέργειαν ἀνωτέρω. Καὶ ὅμως ὅλοι οἱ ἀξιολογώτεροι μοναχοὶ καὶ ἐπίσκοποι εἰργάζοντο μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα μᾶς δίδουν πολλάκις καταπληκτικὰς πληροφορίας.

Ἐκατὸν καὶ διακόσιοι τράπεζαι παρειτίθεντο συχνὰ εἰς πτωχοτροφεῖα καὶ ξενῶνας τῶν ἐπαρχιῶν, δυσπρόσιτων πολλάκις τόπων. Ὅλαι αἱ μεγάλαι μοναὶ εἶχαν τοὺς ξενῶνάς των, ὅπου παρέμεναν πτωχοὶ καὶ ὀδοιπόροι ὅσον

χρόνον ἤθελαν. Ἐκτὸς τούτων ὅλων ἄπειρα ἦσαν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς πτωχοτέρας τὰ πολυπληθῆ πανδοχεῖα, ξενοδοχεῖα, πτωχεῖα, πτωχοτροφεῖα, ἢτοι φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τὰ ὁποῖα ἐδέχοντο τῶν φιλανθρωπῶν τὰς δωρεάς καὶ διέδιδον αὐτὰς πάλιν χάριν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν. Ἐπαρχίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα ἔρημοι καὶ δύσκολοι, ὡς ἡ Γαλατία, εἶχαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα συγκοινωνίαν εὐκολωτάτην ἀκριβῶς ἕνεκα τῶν φιλανθρωπικῶν ξενοδοχείων καὶ πανδοχείων. Ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων παρέμειναν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Καππαδοκίας οἱ ξενῶνες τῶν χωρίων, ὅπου ἐφιλοξενοῦντο οἱ ξένοι δαπάναις τῶν δωρεῶν τῶν φιλανθρωπῶν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν τοῦ μεσαίωτος ἐκκληρονόμησαν καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατὰ μέγα μέρος ἐξισλαμισθέντες Χριστιανοί, τὴν γνωστὴν τῶν φιλοξενίαν, ἐν μέρει δὲ καὶ φιλανθρωπίαν.

Τὸ παράδειγμα τῆς Ἐκκλησίας, τῶν κληρικῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τοῦ Βυζαντίου καὶ διὰ τοῦτο αὐτοκράτορες καὶ πατρίκιοι καὶ στρατηγοὶ ἴδρυσαν ἄπειρα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Ἀναφέρω ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἰδρυμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ γνωστότερα.

Ἐκ τῶν παλαιότερων ἦσαν τὸ Ὁρφανοτροφεῖον, ἰδρυμα τοῦ ὁσίου Ζωτικοῦ τοῦ Ὁρφανοτρόφου καὶ ὁ ξενῶν τοῦ Σαμψῶν, νοσοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον συγχρόνως, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστερον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Εἰς τὰ δύο ταῦτα ἰδρύματα ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες παρεχώρησαν ἀτέλειαν φόρων

καὶ ἔκαμαν διαφόρους δωρεάς. Τὸ ὄρφανοτροφεῖον ὀνομάζεται καὶ «μέγιστον πτωχεῖον τῶν κατὰ τὴν βασιλίδαν» καὶ μέγα Ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἦτο, φαίνεται, τὸ μέγιστον τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων τῆς Κωνστ/πόλεως. Οἱ διευθύνται του, οἱ Ὀρφανοτρόφοι ἦσαν συνήθως κληρικοί καὶ πολλοὶ τούτων ἀνῆλθον ἀμέσως ἔπειτα εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα, τοῦτο δὲ δεικνύει τὴν περιωπὴν τῆς θέσεως ταύτης. Οἱ Ὀρφανοτρόφοι εἶχαν, πλὴν τῆς διευθύνσεως τοῦ ὄρφανοτροφείου, καὶ γενικώτερον τὴν πρόνοιαν τῶν ὄρφανῶν, ἐφρόντιζον περὶ τῆς διατροφῆς τῶν ἢ τῆς περιουσίας των, διώριζον κηδεμόνας, κατήγγελλον εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς σφετεριζομένους ἢ κακῶς διοικοῦντας περιουσίαν ὄρφανῶν κ.τ.τ.

Ἡ τελευταία ἀνακαίνισις τοῦ Ὀρφανοτροφείου εἶναι ἡ γενομένη ἐπὶ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Οὗτος ἀνίδρυσεν μέγα συγκρότημα φιλανθρωπικὸν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀρφανοτροφείου, εἰς τὸ ὁποῖον ὅμως περιέλαβε καὶ γηροκομεῖον καὶ νοσοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον καὶ βρεφοκομεῖον. Ἀνάπηροι στρατιῶται, πτωχοὶ ξένοι, χῆραι ἔρημοι καὶ βρέφη καὶ ὄρφανὰ καὶ ἀσθενεῖς καὶ καθόλου οἰσοδῆποτε ἔχων ἀνάγκην περιθάλψεως κατέφευγεν εἰς τὸ μέγα φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Τὸ δὲ χαρακτηριστικώτερον εἶναι ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἐγκατέστησε διδασκάλους καὶ τεχνίτας οἰκοτρόφους ἐνὶ τῷ Ὀρφανοτροφείου διὰ νὰ διδάσκουν γράμματα καὶ τέχνας τὰ ὄρφανὰ. Καὶ μόνον τὸ ἴδρυμα τοῦτο τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀρκεῖ νὰ πείσῃ ὅτι δὲν γνωρίζουν τὸν μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμόν ὅσοι ὑβριστικῶς μόνον ὀμιλοῦν περὶ τοῦ «Βυζαντινισμοῦ».

Ὀνομασταὶ φιλάνθρωποι αὐτοκράτειραι εἶναι πλὴν τῆς ἁγίας Ἐλένης, ἡ ὁποία ἴδρυσεν γηροκομεῖον πλησίον τοῦ ἀνακτόρου τῶν Ψαμαθῶν, ἡ Πλακίλλα, ἡ σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἡ Πουλχερία, ἡ Θεοδώρα, ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία καὶ ἡ Εἰρήνη ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ. Ἡ Πλακίλλα ἐπεσκέπτετο τὰ νοσοκομεῖα καὶ ὑπηρετεῖ τοὺς ἀσθενεῖς, ὄχι μόνον διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα εἰς τοὺς

ἄλλους ἀλλὰ καὶ διότι εὗρισκεν ἔσωτερικὴν ἱκανοποίησιν εἰς τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας. Ἡ Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία ἴδρυσεν ξενῶνα χίριν τῶν ἀσθενῶν, ξενοτάφια χάριν τῶν πτωχῶν ξένων, πιστώριον ἦτοι ἀρτοποιεῖον πρὸς διανομὴν ἄρτου εἰς πτωχοὺς, ἐργοδόσιον ἦτοι ἐργαστήριον πρὸς παροχὴν ἐργασίας εἰς πτωχοὺς.

Ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων πλὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐβοήθησαν τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας ὁ Μαρκιανός, ὁ Ἰουστιανός, ὁ Τιβέριος Α΄, ὁ Μαυρίκιος, ὁ Θεόφιλος, ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὁ Ρωμανός ὁ Λεκαπηνός, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὁ Ρωμανός Γ΄ Ἀργυρός, ὁ Κωνσταντῖνος Μονομάχος, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος, ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος. Οἱ περισσότεροι ἐκ τούτων ἀνίδρυσαν παλαιὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, μόνον δ' ἐκ τοῦ Θεοφίλου ἐπωνομάσθη ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαινισθεὶς ξενῶν, τὰ Θεοφίλου¹. Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός ἴδρυσεν παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος τὸ μέγιστον νοσοκομεῖον τοῦ μεσαίωνος, ἀποτελούμενον ἐκ πενήκοντα κλινῶν διηρημένων εἰς πέντε τμήματα, παθολογικόν, χειρουργικόν, γυναικολογικόν, ὀφθαλμολογικόν, ψυχιατρικόν! Ὁ Καθηγητὴς κ. Κούζης ἔγραψε λεπτομερῶς περὶ τοῦ νοσοκομείου τούτου, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῶν σημερινῶν μεγάλων νοσοκομείων. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ Ἰσαάκιος Κομνηνός ἴδρυσεν παρὰ τὴν Αἶνον τῆς Θράκης τὴν μονὴν τῆς Κοσμοσωτείας καὶ παρ' αὐτὴν νοσοκομεῖον μὲν τριάκοντα ἕξ κλῖνας, περὶ τοῦ ὁποίου ἐμάθομεν λεπτομερείας ἐκ τοῦ τύπικοῦ τῆς μονῆς, ὅπερ ἔδημοσίευσεν ὄχι πρὸ πολλοῦ ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Louis Petit. Οὕτως σήμερον εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Κομνηνοὶ δὲν ὑπῆρξαν μόνον μεγάλοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ἀλλὰ καὶ μεγάλοι φιλάνθρωποι. Αὐτοκρατορικὸν ἴδρυμα, τοῦ Ρωμανοῦ Λεκαπηνοῦ, ὑπῆρξε καὶ τὸ γηροκο-

¹ Διὰ τοῦ ἄρθρου τὰ καὶ τῆς γενικῆς τοῦ ἰδρυτοῦ ἢ κτήτορος ὀνομάζονται συνήθως τὰ διάφορα ἰδρύματα καὶ κτήματα εἰς τὸ Βυζάντιον.

μειον τὸ καλούμενον τὰ Κύφης, ἐκ τῆς συνοικίας ὅπου ἰδρύθη. Τὸ γηροκομεῖον τοῦτο ἐπεσκέπετο ὁ αὐτοκράτωρ, σύμφωνα μὲ τὸ τυπικὸν τῆς Αὐλῆς, τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν ἐκάστου ἔτους, διὰ τὰ διανείμη ἐλέη εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ γέροντας καὶ ἀναπήρους καὶ πτωχοὺς.

Ἐκ τῶν ἰδρυμάτων τῶν πλουσίων ἰδιωτῶν ὀνομαστότερος ξενῶν ἦτοι νοσοκομεῖον μετὰ πτωχοκομείου ἦτο ὁ τοῦ Εὐβούλου, ὅστις ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος! Κατὰ καιροὺς ἀνεκαινίζετο τὸ αἰωνόβιον ἴδρυμα ὑπὸ φιλανθρωπῶν αὐτοκρατόρων. Ἐκ τῶν πολλῶν ἄλλων ἰδρυμάτων ἀναφέρω ὀλίγα γνωστότερα, τὸν ξενῶνα τοῦ Ναρσοῦ, τοῦ Κωνσταντίνου Λιβός, τὸ πτωχοτροφεῖον παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Πανοικτίρμονος Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Μιχαὴλ Ἀγταλιάτου καὶ ἀπετέλει ἐν σύνολον μετ' ἄλλου πτωχοτροφείου ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν Ραιδεστῷ τῆς Θράκης. Τὸ τελευταῖον εἰς ἐμὲ γνωστὸν φιλανθρωπικὸν ἴδρυμα εἶναι ὁ ξενῶν τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ Γλαβᾶ Ταρχανειώτου, τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων. Καὶ ξένοι ἴδρυσαν εἰς τὸ Βυζαντικὸν Κράτος εὐαγῆ ἰδρύματα, ὅπως ὁ Γεωργιανὸς στρατηγὸς Γρηγόριος Πακουριανὸς ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ ὁ ἡγεμῶν τῆς Σερβίας Στέφανος Οὐρεσης. Τοῦ τελευταίου τὸ ἴδρυμα ὠνομάζετο ξενῶν τοῦ Κράλη καὶ διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Πακουριανὸς ἴδρυσεν ἐξοδοχεῖα ἦτοι πτωχοκομεία παρὰ τὴν σημερινὴν Στενήμαχον τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ ἀλλαχοῦ.

Τινὰ ἰδρύματα ἔφερον καὶ γυναικῶν ὀνόματα, αὐτοκρατειρῶν ἢ ἄλλων. Τὰ Εἰρήνης καὶ τὰ Ἐλένης ἦσαν οἱ ξενῶνες οἱ ἰδρυθέντες ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῆς Ἐλένης τῆς σιζύγου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Τὰ Χριστοδότης, τὰ Γηραγάθης ἦσαν ἰδρύματα φιλανθρωπικὰ τῆς Χριστοδότης, πλουσίας τινὸς ἴσως μοναχῆς, καὶ τῆς Γηραγάθης ἦτοι τῆς Ἀγάθης τῆς ἐρωμένης Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἢ ὁποία ἐπωνομάσθη Γηραγάθη ἀπὸ τὰς

κακὰς γλώσσας, κατὰ τὴν παράδοσιν, διότι εἰς ὄψιμον ἡλικίαν ἐγνώρισε τὸν ἔρωτα τοῦ φίλου της.

Δὲν γνωρίζομεν ὅλα τὰ μεσαιωνικὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα οὔτε τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὔτε τῶν ἐπαρχιῶν. Ἄλλὰ καὶ ἐξ ὧσων γνωρίζομεν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ φιλανθρωπία τότε ἀπετέλει ψυχικὴν ἀνάγκην τῶν Ἑλλήνων, διότι προήρχετο ἀπὸ τὴν γνησίαν καὶ ἄδολον θρησκευτικὴν των συνείδησιν καὶ διὰ τοῦτο πανταχοῦ τοῦ Κράτους εἶχεν ἐκδηλωθῆ εἰς ἔργα ἀληθῶς μεγάλα καὶ ἀνακουφιστικὰ τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας. Ἀρμόδιος κριτῆς, ὁ ἱστορικὸς Καντακουζηνός, ὀνομάζει τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας «τὸ θαυμάσιον τοῦτο παρὰ Ρωμαίοις ἔργον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀμιλλῶνται πλούσιοι καὶ πτωχοί, μικροὶ καὶ μεγάλοι. Ὅλος ὁ σημερινὸς πολιτισμένος κόσμος παρὰ τὴν ὀργάνωσιν του ὑστερεῖ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντινοῦ εἰς τὴν θέρμην, τὴν μέχρῃ αὐτοθυσίας ἐκδήλωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλανθρωπίας.

Ἰδίᾳ ὁ σημερινὸς Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔδειξαν κατὰ τὴν τελευταίαν μοναδικὴν καταστροφὴν ἑνὸς ἑκατομμυρίου Ἑλλήνων ὅτι ὑστεροῦν πολὺ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν ὁποῖον μὲ τὴν κάκην τρέχειαν κατηγοροῦν ὡς «Βυζαντινόν». Διὰ τὴν ἡ σημερινὴ Ἐκκλησία δὲν διαθέτει μέρος τῶν κειμηλίων της ὑπὲρ τῆς ἀνακουφίσεως καὶ σωτηρίας ὀρφανῶν πολέμου καὶ χηρῶν καὶ ἀναπήρων στρατιωτῶν τοῦλάχιστον; Τί θρησκευτικώτερον ἔργον ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ;

ΚΩΝΣΤ. ΑΜΑΝΤΟΣ

